

Tjänsteskrivelse

Datum

2025-02-04

Vår referens

Tilde Tibblin

Planeringssekreterare

tilde.tibblin@malmo.se

Remiss om Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)

HVO-2024-4559

Sammanfattning

Hälsa-, vård- och omsorgsnämnden har fått den statliga utredningen *Ett språkrav för språkutveckling* (SOU 2024:78) på remiss. Utredningen har haft i uppdrag att utreda språkrav inom äldreomsorgen. Detta med anledning av uppmärksammade brister i språkkunskaper och kvalitetsbrister kopplade till språkkunskaper hos personal i äldreomsorgen. Utredningen har bland annat bedömt vilken nivå av svenskunskaper som är lämplig. Vidare föreslår den hur ett språkrav kan utformas och vilka insatser som kan hjälpa personalen att snabbare uppnå kraven.

Hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningens synpunkter på utredningens förslag redovisas i förvaltningens förslag till yttrande och är framför allt positiva. Förvaltningen har synpunkter på förslaget om ett riktat statsbidrag: svenskalyftet.

Förslag till beslut

1. Hälsa-, vård- och omsorgsnämnden godkänner förvaltningens förslag till yttrande om *Ett språkrav för språkutveckling* (SOU 2024:78).

Beslutsunderlag

- Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)
- G-Tjänsteskrivelse HVON 2025-02-26 Remiss om Ett språkrav för språkutveckling
- Förvaltningens förslag till yttrande

Beslutsplanering

Hälsa-, vård- och omsorgsnämndens arbetsutskott 2025-02-18

Hälsa-, vård- och omsorgsnämnden 2025-02-26

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Hälsa-, vård- och omsorgsnämnden har fått den statliga utredningen *Ett språkkrav för språkutveckling* (SOU 2024:78) på remiss. Utredningen har haft i uppdrag att bland ta ställning till vilken nivå av kunskaper i svenska språket som är lämplig för personal i äldreomsorgen, föreslå hur ett språkkrav kan utformas och föreslå insatser som kan vidtas för att hjälpa personalen att snabbare nå kraven på kunskaper i svenska språket. Uppdraget har lämnats med anledning av uppmärksammade brister gällande språkkunskaper hos äldreomsorgens personal och kvalitetsbrister kopplade till omsorgspersonalens språkliga kompetens.

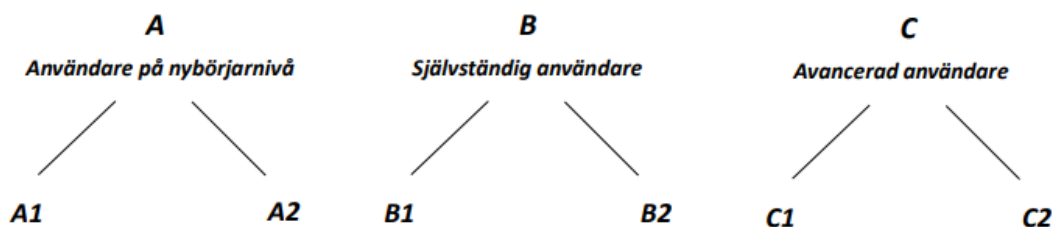
Utredningen konstaterar inledningsvis att språkproblemen i äldreomsorgen är landsomfattande men ser olika ut. Konsekvenser av bristande språkförmåga hos personalen kan bland annat vara att beviljade insatser utförs fel eller inte alls eller att omsorgstagarnas rätt till delaktighet, trygghet och individanpassad omsorg äventyras. Dessutom kan det uppstå patientsäkerhetsbrister och bristande språkförmåga kan påverka personalens arbetsmiljö på ett negativt sätt.

Utredningen gör en rad bedömningar och lämnar ett antal förslag som redovisas nedan.

7.2 Nivån av kunskaper i svenska språket bör anges med hjälp av Gers

Gers (gemensam europeisk referensram för språk) är ett stöd för språkundervisning och bedömning av språkkunskaper. Referensramen används i arbetet med att ta fram bland annat läroplaner, kursplaner, undervisning och examina. I Gers finns ett system för att beskriva språkfärdighet på olika nivåer. Se figur 1 för att se de olika nivåerna av språkanvändare. Det kan även förekomma ytterligare undernivåer.

Figur 1. Nivåer i Gers (figur 7.1 i utredningen)

Källa: Europarådet 2001/Skolverket 2007.

Författarna själva lyfter själv ett antal svagheter med stödet och utredningen har gjort ett antal överväganden och slutligen landat i bedömningen att Gers ändå bör användas för att ange den reella nivån av kunskaper i svenska språket. Bland annat eftersom det

är ett etablerat och väl utarbetat system för att ange reell språkförmåga och att Socialstyrelsen har använt Gers i reglerna om skyddad yrkestitel för undersköterska.

7.3 Gers B2 är lämplig nivå för arbetet i äldreomsorgen

Utredningens bedömning är att nivå B2 enligt Gers är den nivå av kunskaper i svenska språket som är lämplig för arbetet i äldreomsorgen. I förekommande fall är det den lägre nivån av B2 som gäller.

Nivå B2 som helhet har två kännetecken som skiljer den från lägre nivåer. Det första handlar om att kunna göra mer än att hävda sig i ett socialt sammanhang. Det inbegriper till exempel att kunna konversera på ett naturligt, flytande och effektivt sätt. Det handlar också om att kunna ta över ordet (även om det inte görs på ett så elegant sätt) samt att använda standardfraser för att vinna tid eller behålla ordet (till exempel ”det är en svår fråga”). Dessutom ingår förmågan att anpassa sig till förändringar i samtalets inriktning, stil och ton. Det andra kännetecknet är en ny nivå av språklig medvetenhet. Det kan till exempel handla om att vara medveten om sina vanligaste fel och medvetet undvika dem, eller att planera vad och hur något ska sägas och på så sätt ta hänsyn till effekten på mottagaren. I den lägre delen av B2 – som alltså är den nivå som enligt utredningens bedömning behövs i äldreomsorgen – ligger tyngdpunkten på effektiv argumentation, till exempel att kunna redogöra för och underbygga sina åsikter, att ge relevanta förklaringar samt att kunna spekulera om orsaker, konsekvenser och hypotetiska situationer.

Utredningens bedömning utgår från att arbetet i äldreomsorgen är komplext och ställer höga krav på interaktion, där språket är det viktigaste verktyget. Utredningen utgår också ifrån att Socialstyrelsen har gjort samma bedömning kring nivå i sitt arbete kring att bedöma undersköterskors kompetens för att få en skyddad yrkestitel. I sammanhanget informerar också utredningen om att C1, dvs nästa nivå över B2, är den nivå som Socialstyrelsen har bedömt som tillräcklig för att den med utländsk utbildning i något av hälso- och sjukvårdens legitimationsyrken ska få en svensk legitimation.

7.4 Samma nivå ska gälla för all personal som genomför omsorgsinsatser

Samma nivå av kunskaper i svenska språket ska gälla för undersköterskor och vårdbiträden samt personal med eventuellt andra yrkesbenämningar i de fall de genomför insatser i form av personlig omvårdnad eller service i äldreomsorgen enligt socialtjänstlagen (SoL).

9 Förslag till språkkrav

Utredningen föreslår att det införs en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som innebär att socialnämnden, och enskild verksamhet som utför en kommuns uppgifter, ska arbeta för att den personal som genomför insatser i socialtjänstens omsorg om äldre

personer har en nivå av kunskaper i svenska språket som är relevant för insatsernas genomförande. Utredningen föreslår en ny bestämmelse i socialtjänstförordningen där det ska framgå att den relevanta språknivån är B2 enligt Gers.¹

Att ”arbeta för” kan innebära en rad åtgärder som verksamheterna behöver vidta för att säkerställa att den i språkravet reglerade språkkompetensen finns. Vad det innebär rent konkret kan skifta från en verksamhet till en annan. En central utgångspunkt är dock att verksamheterna systematiskt och fortlöpande ska inrikta sina resurser på att utveckla arbetssätt som bidrar till att språkkunskaperna i verksamheterna förbättras. Detta är särskilt viktigt då språkravets formulering inte hindrar verksamheterna från att anställa personer som vid rekryteringstillfället saknar de relevanta språkkunskaperna.²

De nya bestämmelserna i socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Utredningen har övervägt ett språkrav utformat som ett krav för anställning, med tanke på hur viktigt det är med goda språkkunskaper för omsorgens kvalitet och personalens arbetsmiljö. Utredningen fastslår dock att ett sådant krav inte är genomförbart sett till de kompetensförsörjningsutmaningar som finns i äldreomsorgen. Utredningen poängterar att verksamheterna dock har ett fortsatt ansvar att leva upp till reglerna i 3 kap. 3 § SoL om god kvalitet samt lämplig utbildning och erfarenhet hos omsorgspersonalen.

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen och andra relevanta myndigheter ges i uppdrag att ta fram stöd till verksamheterna om hur de kan arbeta utifrån språkravet. Stödet bör handla både om hur arbetet kan integreras i det systematiska kvalitetsarbetet enligt SOSFS 2011:9 och hur de kan arbeta med bedömningar av personalens språkkunskaper.³

10 Förslag om uppföljning av språkravet

Utredningen föreslår att lämplig myndighet ges följande uppdrag⁴:

- kartlägga hur verksamheterna arbetar utifrån språkravet samt analysera hur omsorgens kvalitet, personalens arbetsmiljö och personalens funktionella språkliga kompetens eventuellt förändras efter att språkravet införts (Myndigheten för vård- och omsorgsanalys)

---

¹ Avsnitt 9.1

² Avsnitt 9.2

³ Avsnitt 9.4

⁴ Avsnitt 10.1 och 10.2

- på olika sätt följa upp verksamheternas arbete utifrån språkravet över tid samt följa hur de äldres uppfattningar om personalens kommunikativa förmåga eventuellt förändras över tid (Socialstyrelsen)
- genomföra en särskild tillsynsinsats i äldreomsorgens verksamheter i syfte att följa upp efterlevnaden av språkravet (Inspektionen för vård och omsorg).
- undersöka förutsättningarna för att genomföra en effektstudie i fråga om språkravet, undersökningen ska också visa hur en sådan effektstudie i så fall kan se ut (Myndigheten för vård- och omsorgsanalys samt Socialstyrelsen).

11 Bedömningar och förslag om språkutveckling

Utredningen bedömer att språkutveckling hos äldreomsorgens personal behöver ske både på arbetsplatserna och genom utbildning.⁵ Utredningens bedömning är att äldreomsorgens arbetsplatser behöver arbeta aktivt med, och avsätta tid för språkutveckling. Detta för att den befintliga personalens språknivå ska kunna bibehållas och utvecklas. Detta kan innefatta både att organisera arbetet och utforma arbetsmiljön på ett sätt som kan främja kommunikation och språkutveckling på arbetsplatsen och att erbjuda medarbetare som behöver det särskilda insatser. Utredningen föreslår att Socialstyrelsen tillsammans med andra relevanta myndigheter ges i uppdrag att ta fram stöd om hur arbetsplatserna kan arbeta aktivt med språkutveckling.⁶

Utredningen bedömer att fler av äldreomsorgens medarbetare bör ges möjlighet att genomgå utbildning till språkombud. Det behöver också utbildas ytterligare språkombudsutbildare. Därutöver behöver fler av äldreomsorgens chefer utbildas i språkutvecklande arbetssätt.⁷

Utredningens bedömning är att de av äldreomsorgens medarbetare som inte har en utbildningsnivå i fråga om svenska språket motsvarande svenska eller svenska som andraspråk (sva) på gymnasial nivå bör ges möjlighet att återuppta eller slutföra sina studier i svenska språket på arbetstid. Det är viktigt att eleven studerar på relevant nivå.⁸

Utredningen bedömer att vissa av äldreomsorgens medarbetare, särskilt de som har läst svenska som andraspråk 1 men ändå saknar de språkkunskaper som behövs för arbetet, behöver få ytterligare utbildning i språk och kommunikation. Utbildningens fokus behöver vara det språk som används i äldreomsorgen. Det är viktigt med en likvärdighet i den språkutbildning som erbjuds äldreomsorgens personal. Därför behövs ett nationellt underlag för en kurs i språk och kommunikation i äldreomsorgen. Utredningen föreslår därför att Skolverket tillsammans med andra relevanta

---

⁵ Avsnitt 11.6

⁶ Avsnitt 11.7

⁷ Avsnitt 11.8

⁸ Avsnitt 11.9

myndigheter ges i uppdrag att ta fram ett underlag för en kurs i språk och kommunikation i äldreomsorgen. Underlaget ska kunna användas av arbetsgivarna för att utforma eller införskaffa (till exempel upphandla) en sådan kurs.⁹

Utredningens bedömning är att fler vård- och omsorgselever i komvux bör erbjudas en undervisning i svenska som andraspråk 1 där innehåll i kursen integreras med innehåll i vård- och omsorgskurserna. Utredningen föreslår därför att Skolverket ges i uppdrag att ta fram ett stöd för hur undervisningen i kursen sva 1 kan läggas upp på ett sätt så att sva-ämnet integreras med innehåll i vård- och omsorgsämnen.¹⁰

11.12 Ett svenskalyft – ett riktat statsbidrag med syfte att höja nivån av kunskaper i svenska språket hos personalen

Utredningen föreslår att ett riktat statsbidrag som syftar till att höja nivån av kunskaper i svenska språket hos äldreomsorgens personal införs. Utredningen kallar detta statsbidrag svenskalyftet. Kommunerna ska, enligt förslaget, rekvidrera bidraget och ansvarar sedan för att fördela det till äldreomsorgens utförare, såväl kommunala som privata. Statsbidraget ska inte villkoras med krav på kommunal medfinansiering. Utredningen föreslår att statsbidraget ska omfatta följande:

1. verksamheterna ska kunna avsätta särskild tid för språkutvecklande insatser eller aktiviteter på arbetsplatsen
2. medarbetare ska kunna gå språkombudsutbildning på arbetstid
3. medarbetare ska kunna gå utbildning till språkombudsutbildare på arbetstid
4. chefer ska kunna gå en utbildning i språkutvecklande arbetsplatser på arbetstid
5. medarbetare ska kunna läsa kurser i sfi, sva på grundläggande nivå eller sva på gymnasial nivå på arbetstid
6. arbetsgivarna ska kunna tillhandahålla (införskaffa eller utforma) en kurs i språk och kommunikation i äldreomsorgen
7. medarbetare ska kunna gå en kurs i språk och kommunikation i äldreomsorgen på arbetstid.

12 Utbildningen i svenska för yrkes elever i komvux ses över

Utredningens bedömning är att vård- och omsorgselever i den kommunala vuxenutbildningen (komvux) inte alltid har den språkliga kompetens som de behöver för arbetet efter att ha läst kursen svenska som andraspråk (sva) 1. Det finns flera orsaker till detta: vissa är kopplade till ämnet sva som sådant, andra till förutsättningar hos elevgruppen, och ytterligare andra till ramfaktorer i komvux. Utredningen föreslår därför att det tillsätts en utredning som ser över hur vård- och omsorgselever i komvux kan ges en mer ändamålsenlig utbildning i svenska språket.

---

⁹ Avsnitt 11.10

¹⁰ Avsnitt 11.11

13 Konsekvenser av förslagen

Utredningens förslag till språkrav kommer att få konsekvenser för äldreomsorgens verksamheter. Hur stora dessa konsekvenser blir beror på hur verksamheternas språkproblem ser ut och hur långt de har kommit i sitt arbete för att komma till rätta med problemen. Verksamheterna kommer behöva implementera arbetssätt för att bedöma behovet av språkutvecklande insatser hos sin personal och vilka insatser som personalen behöver med anledning av bedömningen. Verksamheterna behöver sedermera också följa upp detta.¹¹

Utredningen bedömer att det föreslagna språkravet inte innebär några negativa konsekvenser av betydelse för kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen. Det språkrav som utredningen har föreslagit medger att verksamheterna kan anställa först och sedan arbeta för att den anställda personalen når den efterfrågande språknivån. Kompetensförsörjning handlar både om möjligheten att bemanna och att bemanna med rätt kompetens. Språkravet kommer i förlängningen att bidra till att den språkliga kompetensen hos personalen ökar. När det gäller bemanningen kan den påverkas något i negativ bemärkelse i och med att omsorgspersonalen kan behöva lägga tid på fortbildning och andra insatser för språkutveckling i stället för kärnverksamheten. Utredningens förslag till språkrav anger dock inte i vilken takt som den fortbildningen eller utvecklingen behöver ske. Det möjliggör för verksamheterna att i viss mån anpassa insatsernas form, intensitet och tidsåtgång efter sina enskilda förutsättningar och behov.¹²

De kostnadsmässiga konsekvenserna av utredningens förslag om språkrav för personal i äldreomsorgen är befattade med osäkerhet. Utredningen gör ett antal antaganden för att kunna beräkna konsekvenserna, bland annat kring hur många som är i behov av språkutvecklande insatser. Utredningen har valt att i sina beräkningar utgå från att andelen omsorgspersonal som är i behov av språkutvecklande insatser är 29 procent.

Kommunernas kostnader till följd av det föreslagna språkravet beräknas öka med drygt 150 miljoner kronor per år. Kostnaderna innefattar löpande bedömning och planering samt uppföljning av personal. Utöver de årliga kostnaderna medför också det föreslagna språkravet en engångskostnad om 30 miljoner kronor för kommunkollektivet, detta för framtagande av processer och rutiner med anledning av det nya språkravet. Beloppet om 150 miljoner kronor ska i enlighet med finansieringsprincipen tillföras kommunerna i det generella statsbidraget.¹³

Som en följd av utredningens förslag förväntas det tillkomma årliga kostnader om cirka 944 miljoner kronor per år i högst sju år för svenskalyftet. Utredningens förslag är att

---

¹¹ Avsnitt 13.5.3

¹² Avsnitt 13.6

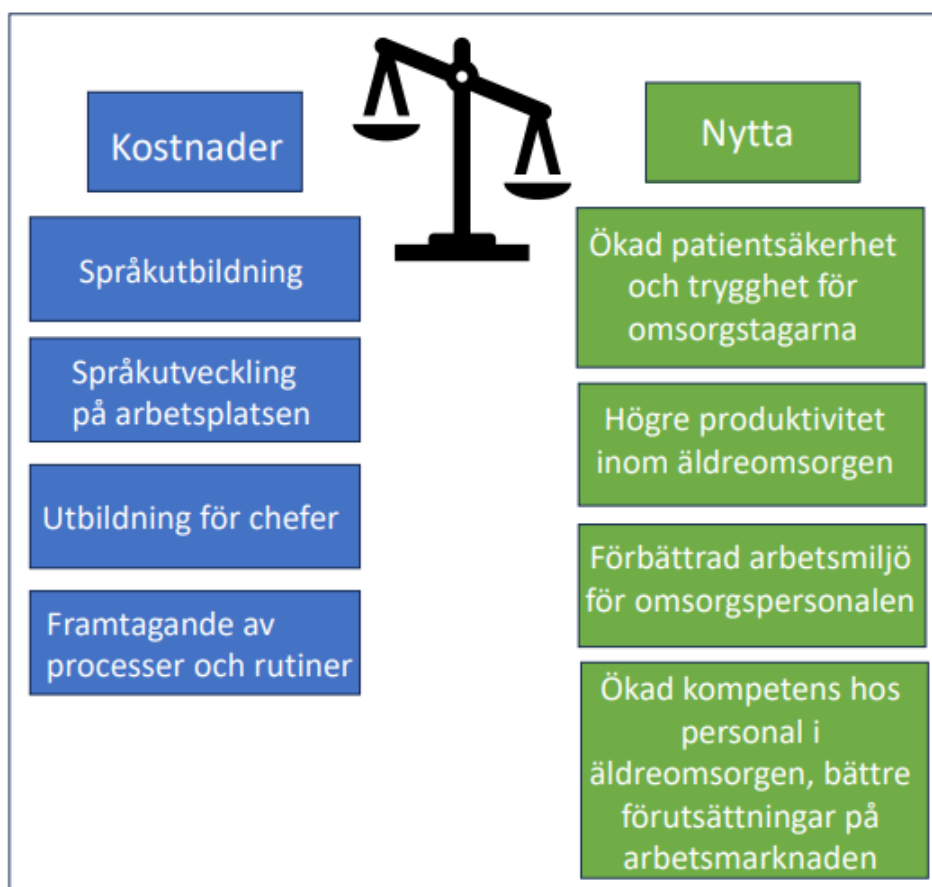
¹³ Avsnitt 13.9

dessa kostnader hamnar på staten i form av riktade statsbidrag. Utredningen bedömer att svenskalyftet kan delfinansieras genom att medel omdisponeras från äldreomsorgslyftet till svenskalyftet eftersom kommunerna inte använt alla avsatta medel inom äldreomsorgslyftet.¹⁴

I figur 2 redovisas en sammanfattning av förväntade kostnader och nyttor av utredningens förslag.

Figur 2. Förväntade kostnader och nyttor till följd av utredningens förslag (figur 13.1 i utredningen)

Ansvariga

Anne Petäjäjärvi Johansson Avdelningschef

¹⁴ Avsnitt 13.10